

Sojatoslav:

Hlapčeva zazibalka.

*Spavaj, spavaj, sinko mladi,
da ne vidiš zvezd gasnočih,
da ne vidiš solz pekočih,
spavaj, spavaj, sinko mladi!
Nam nobena luč ne sveti.
Kar smo stari doživeli,
kar smo mladi pretrpeli,
ni mogoče razodeti.*

*Rasti, rasti, sinko mladi,
rasti pod svetost neba,
da boš kakor hrast v livadi,
da boš kakor cvet gorâ!
Pa povzdigneš mlado roko —
kot da vstali bi viharji —
kaj vam pravim, gospodarji:
mojo hišo zapustite,
v svoje spet se povrnite,
da ne udarim z mlado roko,
da ne zrušim gor in hribov!
Oznanilo so prinesli,
da se tu ustavi romar,
trudni romar Jezus Kristus,
pa bi rad mu belo izbo
v cvetje, v rože vso razžaril.
Kaj vam pravim, gospodarji,
pojdite v doline vaše,
da s pestjo ne bom udaril! — — —*

Esén:

Noč na kraški gmajni.

Žarkov solnčnih ni več.
Zaspali so beli in modri metuljčki,
zablestele so zvezde na nebu
kot plamenčki daljnih sveč — —

Samo murenčki
pred svojimi hišicami
svirajo na škantke.
Oj, se to lepo sliši
o tiho noč!

Jaz poslušan na svojem oknu
ta čudežni raj.
Jezus dobri,
lahko noč nam daj!

Janko Samec:

Miš in mačka.

»Uí, uí!« zastoka miška v pasti
in zatrjuje sama sebi:
»Če bila prosta bi, hotela nebi
nikdár več sala krasti!«

Pa mimo pride mačka, siva teta,
in misli si: »Ej, miška laže! —
A vendarle naj še enkrat pokaže,
da zna držati, kar obetal!«

Odpre ji mačka tiho past železno
in miška plane hitro v luknjo.
A mačka modra smukne brž pod suktnjo
in se ozira v mrak oprezno.

Vonjavo salo — to dehti od mize!
Nista prešli še dve minuti,
pa že je spet požrešno miško čuti,
kakó slastno ga v mraku grize.

Dé mačka: »Kdor nalašč v pogubo rije,
ej, temu vendar ni pomoči!« —
Pa v loku brž na drobno miško skoči
ter ji za kazen vrat zavije.

K. Fratinovec:

Dragulji.

3. Kakšni so bili dragulji.

Frenka je vleklo domov v samoto. Pod streho se je skrtil, da bi si ogledal svoj zaklad. Usedel se je k ozki linici in privlekel iz žepa rdečo zakladnico. Nепrestano se je pa oziral kakor človek, ki ima slabo vest.

Iz vlekel je zlato iglo iz zapon, jo previdno položil na tla in s tresočimi se rokami odprl škatlo. Nekaj čudovitega je zasijalo vanj. Neznansko se je bleščalo. Frenku je jemalo vid. Prav tedaj se je odnekod prikradel solnčni žarek in obstal na dragocenih predmetih, ki so še silneje zažareli, kakor da se hočejo užgati.

Frenk je bulil v predmete, ki so bili v predalčkih, prevlečenih z belo svilo. Vsako dragocenost posebej je vzel v roke in jo potežkal. Najlepši in najdragocenejši se mu je zdel zlat medaljonček, izdelan v obliki srčka, pripet na tanko zlato verižico. Rob medaljončka je bil ves posejan z drobnimi svetlimi kamenčki raznih barv. Večji in še lepši pa so se Frenku zdeli kamenčki na zgornji strani medaljončka, kjer sta bili iz njih izdelani in v zlato vloženi enaki črki V. G. kot na pokrovu škatlice. Zazdelo se je Frenku, da se da medaljonček odpreti ob strani, ali ni si ga upal, da bi česa ne pokvaril, ker so se mu močno tresle roke.

V drugem predalčku so bili lepi uhani, dve zlati kvadratni ploščici, okrašeni z drobnimi belimi in rumenimi, lesketajočimi se kamenčki. V levem zgornjem kotu tega predalčka je žarela dragocena zlata broša. V njeni sredini je bil pritrjen bel, čudno brušen in posebno svetel kamen, ob strani pa so mu delali družčino drobnejši, prosu enaki kamenčki zelenkaste barve.

V obeh spodnjih kotih sta ležali dve zlati kačici, zviti v obliki obroča. Bili sta zapestnici. Vsaka kačica je držala v svojem žrelu rdečkasto jabolko, oči pa so se svetile zeleno-modro.

Na sredi škatlice, ob straneh medaljončka, sta bila še dva podolgovata predalčka. V levem od njiju so ležali trije zlati prstani različne velikosti in oblike; v vsakem je ležal svetel kamen drugačne barve, obsejan z drobnimi zrnčastimi kamenčki. V desnem stranskem predalčku je pa ležala čudna zaponka, podobna onim, ki jih ženske nosijo v laseh — no, vseeno drugačna. Frenk še ni bil videl take, čeprav je bil že v Ameriki. Starodavna je morala biti in draga, saj je bila izdelana tako umetnolepo, posejana pa vsa z belimi, rdečimi, zelenimi in drugače barvanimi dragimi kamni, da je bilo komaj vidno zlato pod njimi.

To so bili torej dragulji, ki so jih orožniki pri ciganih zastonj iskali.

Da je moralo biti to veliko bogastvo, je Frenk vedel. Počemu neki bi se bili orožniki tako potegovali zanje? Koliko pa je bilo prav za prav to bogastvo vredno, se Frenku še sanjalo ni, čeprav je bil prebrisan. Občutil je le živo, da je našel zaklad, dragocen zaklad, ki ga bo treba varovati in skriti, skriti tako, da ga sam nevemkdo ne najde, če mu Frenk ne pove in ne pokaže. In ta misel in skrb je zdaj Frenka prevzela, kako in kam skriti to dragoceno škatlo z dragulji? Vse drugo je bilo ta hip za Frenka malenkostno in brez pomena. Da je zaklad tuja lastnina, ki si je ne sme prilastiti, o tem ni hotel niti razmišljati.

Odločil se je, da skrije dragulje za prvo silo kar tu pod streho. Saj videnj in špranj je tukaj toliko, da lahko izbira.

Zapre svojo zakladnico in jo zamota v stare cunje, nato pa potisne pod desko tik zidu. V kot pa, kjer počiva zdaj njegov zaklad, zavleče podstrešno ropotijo.

Tedaj se oglasi mati:

»Povsod te iščem! Kaj vendar stičes gori?«

»Kaj? Deščic iščem za panjič. Zalotil sem gnezdo čmrljev in bi jih rad usadil.«

»Čmrlje! Kaj ti bodo čmrlji?«

»Kar tako,« reče Frenk in pride v zadrego.

Ker se pa materi muči, mora Frenk takoj dol in z njo. To je bilo zanj še dobro. To pot jo je ubogal prav rad. Spotoma si je pa domislil nevar-

nosti, ki preti zakladu pod streho: kaj, če se lotijo lepe usnjene škatlice miši ali podgane? To ga je zaskrbelo. Razmišljal je in sklenil, da si bo res treba omisliti nekaj panjič za čmrlje.

4. Nekaj o nagradi.

Še tisti dan je vedela vsa soseska, da so pri Ledenici prijeli cigane zaradi tatvine. Vendar ljudje niso vedeli povedati nič gotovega o vsem tem.

Čez nekaj dni pa so prinesli časopisi novico o veliki tatvini draguljev. Veroniki Grašič, bogati gospé iz jugoslovanskega mesta, je bilo pred kratkim ukradeno na letovišču na Bledu na zelo zvit in dozdej še nepojasnen način njeno bogato in dragoceno lepoticje, vredno več sto tisoč dinarjev.

Časopisi so naštevali in opisovali posamezne predmete, ki so bili v škatlici; poročili o draguljih pa so pridejali: Sumijo, da so tavino izvršili cigani, ki so se zadnji čas potepali po okolici. Eno tako cigansko tolpo so že prijeli in spravili na varno; ni pa še dokazano, je li ona kriva, ali ne.

Kdor bi vedel kaj zanesljivega o tej stvari, naj obvesti policijo, oziroma orožništvo. Tistemu pa, ki bi dragocenosti našel ali jih izsledil, je obljubljena dvajsetodstotna nagrada in zlata ura za nameček.

Tako se je glasilo poročilo o ukradenih draguljih. Prebral ga je tudi Frenkov oče doma na glas. Nazadnje je pa še dodal: »Srečen tisti, kdor to najde; izlahka bo obogatel. Toda, če bi tiste dragulje našel jaz, bi napravil po svoje — že vem, kako!«

»Ata,« je rekel čez nekaj časa Frenk, »koliko nagrade pa bi bilo to — dvajset odstotkov?«

Oče je dvignil glavo in pozorno pogledal sina, kakor da se čudi sinovi radovednosti in ukaželjnosti.

»Vidiš fant,« odgovori oče, »to je tako: če je recimo nagrade en odstotek, se pravi, da dobiš od vsakih sto dinarjev vrednosti najdenega predmeta en dinar za nagrado. Če je pa nagrada dvajsetodstotna, kakor tukaj pri draguljih, dobiš pa od vsakih sto dinarjev vrednosti draguljev kar dvajset dinarjev. Od tisoč dinarjev vrednosti dobiš torej dvesto dinarjev nagrade. Zdaj si pa sam misli, koliko bo nagrade, če so dragulji vredni več sto tisoč dinarjev!«

Frenk je postal zamišljen. Ves večer in še ponoči je premišljal, koliko bi znašala nagrada, še bolj pa je preudarjal, kako bi ukrenil zdaj z dragulji. Tam gori pod streho je imel skrit zaklad, vreden več sto tisoč dinarjev. Vsak dan ga je hodil gledat, če je še ves in nepoškodovan. Na srečo se ga miši in podgane niso lotile. Opustil je torej misel na panjič, da bi se ne izdal. Ostane naj zaklad v starem skrivališču!

Na drugi strani je bila pa nagrada, ki bo njegova, če vrne dragulje, spet zapeljiva: veliko tisoč dinarjev in še zlata ura povrh! Toda, če bi dragulje vrnil, kako naj postopa, da ga za nagrado ne ogoljufajo? Ali — še hujše je to: morda ga še primejo in obdolže tatvine? Ta bi bila lepa! Vedno silneje se mu je tudi oglašala vest: »Zakaj nisi o draguljih takoj povedal očetu?«

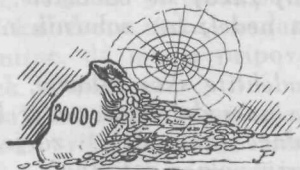
S takimi skrbmi se je ukvarjal Frenk tisto noč. Čudne načrte je snoval in vse mogoče mu je rojilo po glavi, pa se je premetaval po postelji in ni mogel zaspati.

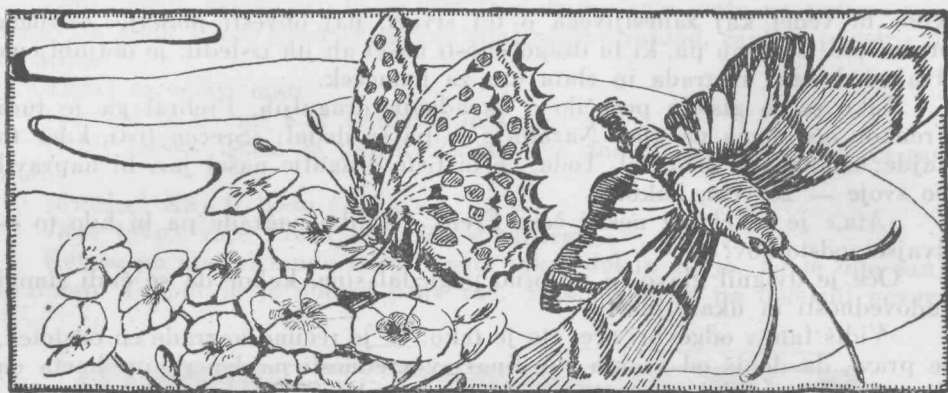
Drugo jutro je vstal čisto drugih misli. Da bi očetu kaj povedal o draguljih, na to ni hotel več misliti. Da bi on potem pograbil tiste tisočake in še uro povrh? Saj ga pozna, kakšen je. — Tako ne pojde! Nagrada mora biti njegova, pa čisto njegova, nikogar drugega ne! On sam je našel dragulje, zato ima pa samo on pravico do nagrade, če dragulje vrne.

Tako je razmišljal Frenk. Pri misli na bogastva je vse oživel v njem, zakaj zelo je želel postati bogat. Kaj bi si vse kupil, kaj vse naredil, ko bi imel nagrado v rokah: denar in zlato uro — oh, bogat, bogat, resnično bogat, bogat bi bil...

Juhejsa! Juhej! To bo še lepo na svetu! Juhuhu! Živio dragulji! Živio nagrada!

(Nadaljevanje.)

Radivoj Rehar:

Če bi mi metuljčki bili ...

Če bi mi metuljčki bili,
drobni, pisani, krilati,
letali ves ljubi dan bi
po zeleni cvetni trati.

Obletéli vse bi cvetke,
kar jih v širnem polju rase,
preživoeli v sladkih sanjah
ž njimi bi vse solnčne čase.

Toda ne. Bilà prekratka
sreča ta bi razigrana,
ker bi nas in cvetke naše
prva že umorila slana.

— Sojatoslav:

Jesenska.

Meglica v naših hribih ostaja,
oj meglica jadrna,
v bregu dekle se sprehaja,
deklica-sirotica.

Trga rože, rože vele,
in z ročico jih gladi:
»Oj zakaj ste odcvetele,
da nedelj več solnčnih ni?»

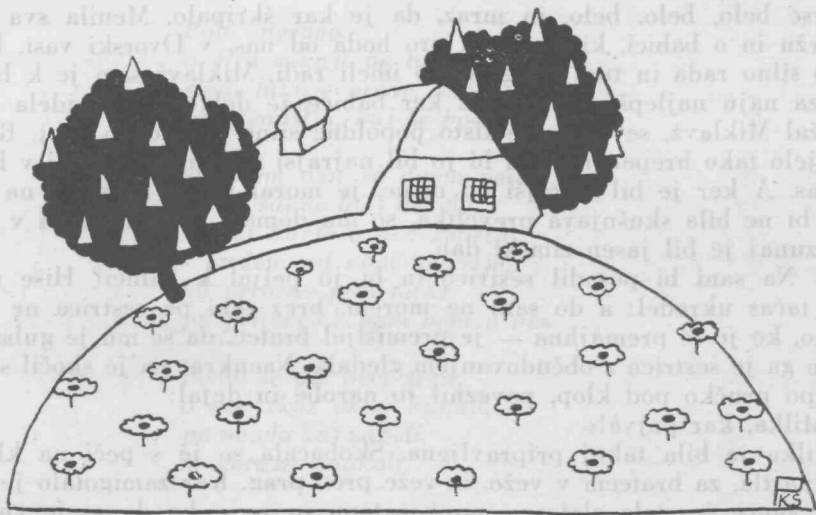
Zadehtíte skoz viharje,
da nam duh spet veder bo,
solnce razjasnite v zarje,
božje solnce žalostno!«

Ksenija Prunkova:

Luknjica v pručki.

»Mamica, povej pravljico!«

Štiriletna Tička sedi z mamo v mraku in obema je tako pri duši, da se jima hoče pravljice. Take pravljice o zeleni mehki trati, posejani z drobnimi belimi marjeticami. (V vsaki mamini pravljici je mehka trata in drobne marjetice, pa naj bo pravljica iz knjige ali resnična povest ali taka, ki si jo je mama sama izmislila.) Saj je mami in Tički trata z marjeticami višek vseh sanj, ker živita sredi velikega sivega mesta. Dogodek jima je solnčni žarek, ki prisije točno ob enajsti v babičino sobo. Dogodek jima je košček sinjega neba in morja, ki se vidi skozi okno.

»Mama, povej pravljico!« prosi Tička. Mama pa se je baš tako lepo nekam zasanjala in se brani.

»Nobene več ne znam, Tička; vse sem ti že povedala.«

»Pa si novo izmislila, ali pa povej še enkrat tisto, ko si bila še majhna in o pručki z luknjico. Dà, tisto o pručki z luknjico! N-o-o-o, pov-e-e-ej, m-a-a-ama!« — Tička zna prositi: milo zateguje glasek, še mileje gledajo oči; še malo, pa bodo solzne.

Mama se vda.

Ko Tička vidi, da bo mama pripovedovala, sede prav tesno k njej, zarine komolec v mamino naročje in nasloni glavo v dlan. Zdaj mama lahko prične. Ne, še ne! Na stolu je rob, ki tišči. Tička se premakne, presede. Zdaj pa spet tišči gubica na krilcu! Kaj gubica, prava guba, ki neznansko moti. Tička vstane, pogladi krilce. Zdaj bo! Spet zarine komolec v mamino naročje, nasloni glavo v dlan in zaobrbe oči, da se vidi le belo. Končno je pripravljena. — Mama je tačas potrpežljivo čakala. Pozna svojo Tičko in ve, da je Tička vedno taka, kadar se pripravlja na kaj imenitnega. To pa je imenitno, da mama pripoveduje pravljico.

Mama pove dogodek iz mladosti:

»Ko sem bila še majhna, majhna, manjša kot si ti, Tička (kako je to čudno smešno in obenem prijetno, da je bila tudi mama majhna, dà, še celo manjša od Tičke!), smo živeli v mestecu na Gorenjskem. Živeli smo

v predmestju, v kmečki hiši, ki je stala vrh klanca, sredi sadovnjaka. Mehka, nizka trava je rasla pred hišo, iz trave so gledale bele marjetice, v sredi zlate in z rožnatoobrobljenimi listki. Hišica je bila bela, snežnobela, z malimi, zamreženimi okenci, opasanimi z višnjevimi pasom, da so se zdela kot prijazna mežikajoča očesca. V hiši pa je stala v kotu velika, zelena, kmečka peč...«

»In pručka z luknjico!« se oglasi nestrpno Tička.

»Velika, zelena kmečka peč, okrog peči lesena klop, pod klopjo pa pručka.«

»Pručka z luknjico!« popravi Tička.

»Dà, z luknjico! — Na peči sva presedela z bratcem vso zimo, bingljala z nogami in trla orehe.

Nekoč, pred Miklavžem, sva ostala z bratcem sama doma. Zunaj je bilo vse belo, belo, belo, in mraz, da je kar škripalo. Menila sva se o Miklavžu in o babici, ki je živela uro hodá od nas, v Dvorski vasi. Imela sva jo silno rada in tudi drugi so jo imeli radi. Miklavž sam je k babici nosil za naju najlepše darove. In ker babice že dolgo nisva videla in se je bližal Miklavž, se nama je tisto popoldne silno stožilo po njej. Bratca je prišlo tako hrepenenje, da bi jo bil najrajši mahnil kar takoj v Dvorsko vas. A ker je bil starejši od mene, je moral paziti name in na hišo. In da bi ne bila skušnjava prevelika, so mu domači zaklenili sani v šupo, kajti zunaj je bil jasen zimski dan.

— Na sani bi posadil sestrico in bi jo peljal k babici? Hiše ne bi nihče tačas ukradel; a do sani ne morem, brez sani pa sestrica ne more z mano, ko je še premajhna — je premišljal bratec, da se mu je gubančilo čelo in ga je sestrica z občudovanjem gledala. Naenkrat pa je skočil s peči, segel po pručko pod klop, poveznil jo narobe in dejal:

»Milka, kar pojvá!«

Milka je bila takoj pripravljena. Skobacala se je s peči na klop, s klopi na tla, za bratcem v vežo, iz veže pred prag. Kar zamigotalo je pred očmi. Solnce je stalo zlatorumeno v zatonu in sneg, ko da se je vnel od solnca. Sence so bile že dolge in globokovišnjeve. Po snegu pred hišo pa so begale križem lačne ptičje stopinjice.

Bratec je navezal na pručko vrvico, zgrabil sestrico in jo posadil na prevrnjeno pručko — pa sta imela sani. Zavila sta na cesto, bratec brez suknjiča in kučme, sestrica v sami barhanasti oblecki, na oblecki pa so bile »tače vliče rdeče piče«.

Mama povzdigne glas, zategne besedo, razširi oči.

Tička strmi z očmi in usti.

»Tako sta bratec in sestrica vozila v Dvorsko vas. Solnce je kmalu zašlo. Vse je pokrila globokovišnjeva senca. Zadišalo je po mrazu. Obcestni kameni, vsak s svojo snežno kučmo, so pričeli strogo gledati. V meji so tožile in jokale prezeble sinice, z gole jablane ob cesti pa se je čudil ščinkavec: Čirik, čirik!

Vsakah sto korakov sta se vandrovčka ustavila. Sestrica je zlezla s pručke, bratec pa je pručko obrnil, izpraznil in iztrkal — kajti pručka je imela na dnu luknjico za prijem, kot jo imajo vse pručke. In skozi to luknjico je lezel sneg do sestrice in ji je nagajal. Mrzel in leden si je prikradel do njenih nožic, začudil se je, da je na svetu nekaj tako toplomehkega, okroglega in rožnatega in se je razjokal, da je bila sestrica kmalu vsa mokra in premrla od mraza...«

»In ta sestrica je mama, moja mama!«

Nič več ne čuje Tička, kaj se je potem zgodilo, pri tej misli obstane.
»Ta mama je bila majhna, manjša ko sem jaz... In potem tista luknjica
v pručki in ledenomrzli, beli sneg, ki leze skoznjo do majhne, prezeble
mame!«

Tički je čudno, tako čudno ob tej misli. Pri Tičkinem srčku nekaj sedi,
tišči na srček in teži, pa spet odneha in požgečká, da Tička ne ve, ali ji
gre na smeh ali na jok...

Ta luknjica v pručki!

Janko Samec:

Polh.

Polh - nergač
v črni suknji pa brez hlač —
sredi luknje prede, gode
in premišlja, kaj še bode:

»Predem dan za dnem veselo,
da bo sukno bolj debelo.
Kadar burja v noč zabrije,
s srežem mi nogé pokrije,
ko pritisne prvi mraz,
pa pritekel k vam bom v vas.

Bomo se pri peči greli,
v noč skoz okno kúkali,
pa veselo kaj zapeli
in koruzo smúkali.

Dà ... o, da ... zares!«

Polh - nergač
v črni suknji pa brez hlač —
sredi luknje gode, prede,
drugim daje dobre zglede:

Če pri škornjih kaj je zrito,
vzemi šilo in kopito,
da se palec ne prikaže
in se z blatom ne umažel! —

Če obroč pri sodu počí,
brž si novega naroči,
da se vinčece kipeče
ti po kleti ne izteče!

Stóri vse o pravem času,
pa boš mož poodsod na glasu!

Dà ... o, dà ... zares!«

Karintiofil:

Dobrač.

II.

Vrh Dobrača je prostorna, travnata planota, kjer se pase goveja živina. Dobrač obsega približno 50 km² površine, a tekoče vode ne najdete na njem, razen po deževju. Vsa voda izgine v notranjost gore. Živina, ki se pase vrhu Dobrača, si gasi žejo z vodo, ki se nabira v lijastih kotanjah.

Na vrhu Dobrača je lep turistovski planinski dom, last nemškega planinskega društva. Vrh gore sta tudi dve cerkvi, slovenska in nemška. Kakor že omenjeno, stoji Dobrač na meji med nemško in slovensko zemljo. Severno od Dobrača prebivajo Nemci, južno, v Ziljski dolini, pa Slovenci. Slovenska cerkvena vrhu Dobrača spada v župnijo Čače v Ziljski dolini,

Pogled po Ziljski dolini (šmohor, Prešeško jezero, Dobrač).

nemška cerkvena pa v župnijo Nemški Plajberk na severnem vznožju Dobrača. Obe cerkvi sta posvečeni Materi božji.

Strmo pada Dobrač proti jugu, proti Ziljski dolini. Južna stran Dobrača se je namreč vsled potresa odtrgala in je zdrčala v dolino. To se je zgodilo dne 25. januarja l. 1548 ob štirih popoldne. Odtrgana gorska plast je podkopala pod seboj vasi, cerkve in gradove. Biti je moralo nekaj podobnega kakor tedaj, ko je žareča lava iz Vezuva zasula mesti Capri in Pompeji. Vsled prsti in skalovja, ki je pridržalo v dolino, se je Zila zajezila in preplavila dolino. Cela spodnja Ziljska dolina je bila jezero. Pod odtrgano gorsko plastjo in pod vodovjem je bilo pokopanih sedemnajst vasi in devet cerkvâ. Pokončanih je bilo okrog 5000 ljudi. Pozneje je Zila spet prejedla grobljo, jezero je odteklo, a zemlja je ostala močvirna do današnjega dne.

Veličasten je razgled z Dobrača. Ni je v Avstriji ne v Nemčiji gore, s katere bi se nudit tako veličasten razgled, kot se nudi z Dobrača. Več kot

tristo gorâ (gorskih vrhov) ti zre oko z Dobrača. Na vzhodu se dviguje mogočna Svinška ali Svinja planina, dalje Golica (Koralpe) na koroško-štajerski meji, in še dalje Pohorje na Štajerskem. Potem mogočni zid Karavank, s Peco nad Podjuno, z Obirjem na meji med Rožem in Podjuno, dalje Košuta, Stol, Kepa na koroško-kranjski meji, vse vrhovi z nad 2000 metri. Košuta, Stol, Kepa na koroško-kranjski meji. Onstran Karavank Kamniške planine z Ojstrico, Kočno, Grintovcem, ki dosega ali presega poltretji tisoč metrov. Še bližje, na jugu Mangart, Triglav in drugi vrhovi Julijskih planin. Dalje: južnotirolski Dolomiti, Karnske, Ziljske, Ectalske, Štubajske, Cilertalske planine, Visoke in Nizke Ture, v Visokih Turah z večnim ledom pokriti Veliki Klek. Tam daleč na švicarski meji 3906 m visoki Ortler.

A v nižavi ravnine, doline, jezera, mesta, trgi, vasi. Z Dobrača pregledaš celo Koroško. Na jugu, prav na vznožju Dobrača, leži Ziljska dolina z malim, a ljubkim Preseškim jezerom. Po dolini se vije bistra Zila, ki se pri Beljaku steka v Dravo. Posebno nas zanima poleg Ziljske doline pogled proti vzhodu: Beljaška in Celovška kotlina. Prav za prav se imenuje vsa zemlja med Dobračem, Karavankami in Svinško planino: Celovška kotlina. To je še danes povečini slovenska zemlja. Sredi kotline leži Celovec, severno od Celovca Gosposvetsko polje, južno od Celovca Rož: to je Dravska dolina od Rožeka do Obirja ali do izliva Bele v Dravo. Od izliva Bele v Dravo dalje se imenuje Dravska dolina, ki se razširi v mogočno polje, Podjunska dolina ali Podjuna.

Drava deli Podjuno v severni in južni del. Glavni kraj v severnem delu je Velikovec, v južnem pa Pliberk. Sredi Podjune leži Doberlavas, ki so jo Nemci v prejšnjih časih imenovali Doberndorf, pozneje Oberndorf in zdaj Eberndorf. Že ime priča, da je to pristno slovenska naselbina.

Celovško kotlino omejujejo na severu št. Urška in Magdalenska gora nad Gosposvetskim poljem ter Svinška planina. To so naravni mejniki med nemško in slovensko Koroško. Slovenska Koroška tvori lepo zemljepisno celoto. Naravno središče slovenskega Korotana je Celovec. Ob zahodnem robu Slovenske Koroške leži Beljak, a slovenska zemlja se podaljšuje še dalje proti zahodu. Ta podaljšek je Ziljska dolina, ki je do Šmohorja slovenska.

Bilo je leta 1850., ko je tedaj jedva dvajsetletni avstrijski cesar Franc Jožef obiskal Ziljsko dolino. Cesar je videl v Ziljski dolini mnogo slovenskih zastav in je v Šmohorju vprašal okrajnega glavarja: «Ali je v teh krajih mnogo Slovencev?» Glavar mu je odgovoril: «Od tu proti vzhodu so sami Slovenci.» Od Šmohorja do Štajerske se razprostira slovensko ozemlje, in od nikoder ne pregledaš tega ozemlja tako dobro kakor z vrh Dobrača.

(Nadaljevanje.)

Fr. Ločniškar:

Gorska vas.

*Kakor lastavičja gnezda
k bregu hiše so pripete,
vse ubožne, vse ponižne
in boječe kakor dete.*

*Cerkvica na gričku bela
kakor skrbna mati čuje:
z njimi joče, z njimi poje,
slavo božjo oznanjuje.*

Prevel Jožef Gruden:

Ded Božil in hudobec.

(Narodna bolgarska pravljica.)

Neko popoldne je spal ded Božil v senci velike vrbe blizu starega zapuščenega mlina. Bilo je že proti večeru, ko se je vrnil domov. Po večerji je hotel nekoliko posedeti na pragu, z natlačeno pipo. Ali pipe ni bilo ne v desnem ne v levem žepu. Ni je bilo ne tu ne tam. Nikjer je ni bilo, dasi je preteknil vse kote. »Eh,« je vzkliknil ded Božil, »bržkone sem jo pozabil pod vrbo.« In hitel je ponjo. Ni si mogel misliti noči brez pipice. Kako naj bi čul brez nje? Noč bi bila brez konca in kraja. — Tista noč je bila pa zelo temna. Samo polovica meseca je svetila na nebu, pa še ta se je večkrat skrila za črne oblake. Toda za vse to se dedek Božil ni zmenil. Spotikal se je ob korenine, zamotaval se v praprot pa spet tekel in tekel. Ko je prisopihal do vrbe, se mu je zdelo, da sliši pogovor. Mislil je, da šumijo veje na vrbi. Stopivši bliže k drevesu, je zagledal pod njim hudobce, ki so se nekaj menili.

»Kaj ste izvršili?« je vprašal eden izmed hudobcev, kakor je bilo videti, najstarejši. Na te besede so vstajali mlajši in pravili, kaj je kdo izvršil. Ded Božil je poslušal. Eden izmed hudobcev je začel pripovedovati: »Danes nisem naredil drugega nego to, da sem ukradel dedu Božilu pipo, ko je dremal pod vrbo. Jutri pojdem za njim v podobi volka na polje, ko bo oral, pa mu ukradem volička.«

»Samo pazi se, da je ne stakneš! Glej, da ti ded ne vzame kape!« ga je opozarjal stari hudobec. »Kakor hitro ti jo vzame, postaneš njegov hlapec in boš moral narediti vse, kar ti bo ukazal.«

»O moj Bog!« je zajecal ded Božil in se pokrival. V tem hipu je zašustelo v vejah. Hudobci so planili kvišku in zginili. Kakor vemo, se peklenščki boje že same besede Bog. Božila je seveda obšel strah in je tudi pokazal pete.

Nikamor se ni ozrl, ampak samo bežal, med potjo padal pa spet vstajal, dokler ni prisopihal domov bled ko zid.

»Kaj pa ti je?« ga je vprašala ženka.

Ali on se je samo križal in jecljal: »Kar bo, pa bo.«

Naslednji dan je napregel Božič volička v plug in odšel na polje. Zoral je eno brazdo, zoral drugo, a nikjer nič. Ko je pa tako oral, je pazil neprestano, odkod bo prišel peklenšček. Ko bi trenil, je tedaj skočil iz grma deček s torbo na plečih. »Tamle sem našel tole pipo — pa ne, da bi bila tvoja, ded Božil?« Ded Božil pa je pazno pogledal dečka in primerjal njegov obraz z obrazom hudobca in si mislil: »O, ko bi mu mogel vzeti čepico!«

Deček je menil, da ga ded ne umeje. Stopil je k njemu, dvignil pipo in spet vprašal: »Dedek Božil, našel sem tamle to pipo, ali je tvoja?«

»Vidim, fantek, vidim,« je rekel ded Božil, »nemara je pa res moja. Pokaži...« in iztegnil je roko po pipi, pa hipno vzel dečku čepico in jo skrnil v žep.

Fantek je zaplakal: »Dedek Božil, daj mi nazaj kapico!«

»Ej, kape ne dobiš, dokler mi ne pomagaš in me kaj novega ne naučiš!«

In ni kazalo drugače. Ded Božil je ročno izpregel volička, da bi si odpočil, ter je namesto njega vpregel peklenščka. Tako je postal hudobec hlapec deda Božila. Vse polje mu je zoral in obsejal. Ko je prišlo poletje, mu je loko pokosil, žito požel in spravil pod streho. Prišla je trgateg. Božil se je napotil z vragom v vinograd, potrgala sta grozdje, ga zmečkala v vino

in pretočila. Potem je velel ded Božil peklenščku, naj zmečkane jagode vrže v reko.

»Čemu neki v vodo?« je vprašal hudobec, »tudi iz njih se da kaj napraviti!«

»Ali res?« je vprašal starec.

»Daj mi kapo, pa ti povem!«

»Ne dam je, dokler ne poveš!«

In tedaj je hudobec deda Božila naučil delati iz tropin žganje. Nova pijača je dedu Božilu ugajala in je vraga pohvalil.

Hudobec je bil dedove pohvale ves vesel, pa je pripomnil: »O, ko bi ti vedel, kaj še vse znam!...«

»Pokaži mi torej še kaj,« je prosil ded, »dam ti nazaj kapo in te spustim!«

Nato mu je hudobec odgovoril: »Če hočeš, da ti še kaj pokažem, pokaži mi mojo kapico, da bom videl, ali jo imaš še.«

»Pokaži ti prej, potem pa jaz,« je priteknil ded. Peklenšček je tedaj povedal: »Če zmečkaš siratko, dobiš skuto.«

»Tudi to je dobro,« je pokimal ded.

»No, ded Božil, zdaj mi pa pokaži kapo!«

Starec je oprezno zaprl vrata, segel v žep in potegnil iz njega čepico. Hudobec je priskočil in mu z eno roko izvil svojo čepico, z drugo pa je vzela čepico dedu z glave. Svojo čepico je naglo poveznil na glavo, sedel na dim nad ognjiščem in švignil skozi dimnik. Postavil se je vrhu slemena in zavpil dol na deda: »Ha, ha, ded Božil, kakor si imel ti mene za hlapca, tako bom zdaj jaz delal s teboj, kar me bo volja!«

»Božil, zdaj je po tebi!« je vzdihnil ded.

»Hej, ded Božil, ko pride dan, pridem po tvojo dušo! Tedaj ti dam kapo nazaj,« je rogateg še zaklical in zginil.

Danilo Gorinšek:

V nedeljo.

*Bim-bam, v božji hram,
Bog ponuja srečo tam.
Kdor zajame za ves teden,
ni nesrečen več nobeden.
Ej, vsakomur dobro tam,
bim-bam, v božji hram!*

Osemletna deklica je nedavno romala peš iz Litiha v Belgiji daleč dol v Lurd. Napravila je velikansko pot: skoraj 600 milj. Spremljala sta jo oče in mati. Tudi domov nameravajo peš. To je res prava božja pot!

Kdo je kriv? Gori na Poljskem je šolska oblast dala tako postavo, da se učenec ne sme pustiti v šolo, če pride prepozno. Nekemu desetletnemu fantiču se je ob zadnjem hudem mrazu zakesnilo, ali so pa bile ure navzkriž. Prišel je šest kilometrov daleč, a pouk se je že pričel. In kaj se je zgodilo? Revše je pred šolskim poslopjem zmrznilo... Gotovo se bodo zdaj gospodje premislili in dali za zamudnike kakšno bolj primerno naredbo.

Lepa nagrada. Šolska deca, ki je res pridna, se skrbno in vestno uči tudi krščanski nauk. Vnema je pa tem večja, če mladi učenjaki dobe tudi primerna darilca za svojo pridnost, ali pa vsaj kako pohvalo. Jasno je, da darilo ne sme biti prvi in glavni nagib za učenje. Kdor bi se učil samo za darilo, bi kazal pohlep, ki je na mladini posebno grd. — Kar smo hoteli povedati, je pa to-le: Nedavno so bili pri svetem očetu Piju XI. v Rimu sprejeti verniki iz milanske škofije, kjer je sedanji papež služboval kot višji duhovni pastir in kardinal, preden je bil izbran za poglavarja svete katoliške Cerkve. Papež je na svoje dobre Milančane zelo ponosen. Med udeleženci sta bila pa tudi dva fantiča. Nanja je bil sveti oče še posebej opozorjen. Pripeljala sta se v Rim zastonj. Kako to? Bilo je takole: V Severni Italiji ima Zveza katoliške mladine posebne tečaje za krščanski nauk. Kdor se najbolj odlikuje v tem znanju in seveda tudi v življenju po veri, dobi posebno nagrado. Ta dva dečka sta bila prva odličnjaka v znanju krščanskega nauka. Dobila sta nagrado v tem, da sta se zastonj peljala v Rim in imela brezplačno vso preskrbo do Rima in nazaj. Ali ni to lepa, umestna pa koristna nagrada?

Bilo je l. 1915, meseca januarja, torej v trdi zimi. Na Holandskem je ležala neka mati (Marija Mac Stelis) na smrt bolna. Zdravniki niso imeli nič več upanja, da bi se ji obrnilo na bolje. Previdena je bila že s svetimi zakramenti. Vsak čas se je bilo bati, da izdihne. Domači so prosili sveto Tereziko na pomoč; bolnica je imela njeno podobo pri postelji obešeno. Tudi štiritletno hčerko Katico so nagovarjali, naj pridno moli, da bi mamica ne umrla. Deklica je obljubila, da bo svoje prvo sveto obhajilo, kadar bo dovolj stara, darovala v čast sveti Mali Tereziji.

Drugo jutro — bil je ponedeljek — stopi Katica v sobo bolne mamice s šopkom cvetic v roki. Bili so lepi zvončki. Dekletce jih je kratkomalo položilo mami in posteljo. Domači so jih vložili v posodico z vodo in djali na mizo, ki je bila pripravljena kot oltarček za obhajilno mizo.

Nikomur ni prišlo na misel, da bi vprašal, odkod so te cvetke. Le bolnica je bila pozorna nanje in je velela, naj jih prineso bliže, ker so izredno prijetno dišale. »Kje je neki dobil otrok to cvetje?« je vpraševala. A nihče ni znal dati pojasnila. Mama pokliče Katico in ji reče: »Ljubi otročiček, kdo ti je pa podaril te zvončke?« Otrok odgovori odkritonedolžno: Taka, prav taka-le, kakor je ta-le, ki gleda dol s podobice; z nebes je prišla, pa mi je dala rožice. Rekla je, da boš ti, mamica, spet zdrava.«

Vsi navzoči so ostrmeli. Samo Katici se je vse to čisto naravno zdelo. »Je še premajhna, da bi umevala te čudovitosti«, je pristavila mati.

V resnici se je materi tisto uro obrnilo na bolje. Kmalu je bila izven nevarnosti. Lepi zvončki so pa dehteli v sobi še več dni.

Mala cvetka se je usmilila matere po prošnji Katicice in ji je prinesla povrh še lepih cvetk.

Modrost v pogovorih domačih in tujih.

Ogenj.

Ogenj se brez drv ne užge.
Ogenj se pri iskre začne.
Ogenj je najbližji dimu.
Ogenj in dim sta soseda.
Kjer ognja ni, tudi dima ni.
Kdor hoče dober ogenj dobiti, mora les cepiti.
Kdor hoče ogenj užgati, se ne sme dima bati.
Kdor pride prvi k ognju, dene lonec, kamor hoče.
Pokrit ogenj ima hujši žar.
Pri velikem ognju se je lahko ogreti, a tudi opečti.
Ogenj je pol življenja.
Dober ogenj malo kadi.
Zmeren ogenj najboljše kuha.

(Konec prihodnjic.)

Drobiž.

Visoka praprot. Na otočju Havai v Velikem oceanu je rastlinstvo zelo bujno. Tam vidiš tudi praprot, ki doseže višino 12 do 15 metrov, torej kot drevo. V prejšnjih dobah naše zemlje je tudi pri nas rasla silno visoka praprot, in sicer v celih gozdih.

Prvo polarno potovanje je napravil Grk Pytheas okoli leta 350. pred Kristusovim rojstvom. Prišel je visoko na sever in je imenoval novo odkrito deželo Tule. Mislijo, da je to Islandija ali pa obala Norveške.

Najmanjši ljudje sveta so povprečno Andamanci, na enako imenovanem otočju blizu Indije. Njih velikost je 1 m 25 cm. Nekateri prebivalci Srednje Afrike so 1 m 40 cm visoki, Japonci povprečno 1 m 50 cm.

Edina žuželka, ki živi v morju, je morska muha, nahajajoča se v vodah okoli otočja Samoa.

Dežnik so izumili šele v 18. stoletju. Začetkoma so bili dežniki iz povoščenega platna.

Najlepši drevored sveta vodi ob prekopu Mangua v Rio de Janeiro, glavnem mestu Brazilije. Na vsaki strani ceste so štiri vrste velikanskih kokosovih palm.

Poceni avtomobili. Izdelovalec avtomobila Ford je dobil hudega tekmeča v ameriški družbi Motors. Kar kosata se, kdo bo bolj poceni. Sedaj je določil Ford ceno navadnih avtomobilov na 150 do 175 dolarjev. Če bi ne bilo visoke uvozne carine, bi si za to ceno tudi pri nas marsikdo lahko omislil avtomobil; 150 dolarjev je 8400 dinarjev.

Redkosti so pač zanimivejše kot pa stvari, ki jih je lahko dobiti. Največje redkosti so pa tudi drage. Neki Anglež je sestavil seznam največjih redkosti na svetu. Pričenja z dragulji, med katerimi je demant najuglednejši. Kot največjo redkost navaja demant »Cullinan«, ki je bil najden v Transvaalu in krasi zdaj žezlo angleškega kralja. Sirova teža tega kamena je znašala nad 3000 karatov in ima še zdaj, ko je zbrušen, 515 karatov.

Med umetninami prišteva ta Anglež najslavnejšim sikstinsko Madono, dasi je dosti umetnih slik, ki so večja redkost nego so Raffaelove, n. pr. slike Holandca Vermeera van Delfta in Karela Fabritiusa, katere bajno visoko plačujejo.

Zlatá že davno več ne smatramo redkostim, tudi platine ne, pač pa velja radij dandanes za največjo redkost. En sam gram radija vsebuje isto množino energije kot 3000 ton premoga.

Najdragocenejši in najredkejši med spisi je »Codex argenteus« v Upsali, ki vsebuje Ulfilov prevod sv. pisma.

Prva folio-izdaja Shakespearovih dram je med knjigami najdragocenejši biser. Za vijoline kremonskih mojstrov plačujejo dandanes neverjetno visoke vsote. Največja redkost med temi je Amatijeva, s katero je slavni Sarasate dosegel svetovne uspehe. Seveda ni na prodaj in se nahaja v nekem muzeju. Največja redkost med znamkami je angleška 1 cent, karminaste izdaje, ki

